

<https://doi.org/10.52505/llf.2026.1.10>

CZU: 821.135.1(478).09:159.964.2

***DOGGY*, DE MARIA PILCHIN: O PERSPECTIVĂ PSIHANALITICĂ**

Dumitrița DREGLEA

E-mail: d.dreglea@yahoo.com

ORCID iD: 0009-0005-1408-6428

Societatea Română de Psihanaliză, psihanalist în formare

***DOGGY*, BY MARIA PILCHIN: A PSYCHOANALYTIC PERSPECTIVE**

Abstract

The article proposes a psychoanalytic reading of Maria Pilchin's novel *Doggy*, focusing on the inner development of the main character, Andrei Mătășaru. The narrative is examined through key concepts of psychoanalytic theory, particularly those formulated by Sigmund Freud and Melanie Klein. The analysis highlights the primitive defense mechanisms such as splitting, idealization, and projective identification, which shape the child's perception of parental figures and of his own identity. Particular attention is given to the transition from the paranoid-schizoid position to the depressive position, as the character gradually integrates contradictory representations of self and others.

Keywords: splitting, idealization, projective identification, schizoid-paranoid position, depressive position, reality testing, screen memory.

Rezumat

Articolul propune o interpretare psihanalitică a povestirii *Doggy*, de Maria Pilchin, concentrându-se asupra evoluției interioare a personajului principal, Andrei Mătășaru. Narațiunea este analizată prin prisma unor concepte esențiale ale teoriei psihanalitice, în special cele formulate de Sigmund Freud și Melanie Klein. Analiza evidențiază mecanismele primitive de apărare, precum clivajul, idealizarea și identificarea proiectivă, care modelează percepția copilului asupra figurilor parentale și asupra propriei identități. Un accent deosebit este pus pe trecerea de la poziția schizo-paranoidă la cea depresivă, pe măsură ce personajul începe să integreze reprezentări contradictorii despre sine și despre ceilalți.

Cuvinte-cheie: clivaj, idealizare, identificare proiectivă, poziția schizo-paranoidă, poziția depresivă, testarea/proba realității, amintire-ecran.

Introducere

„Odată mama mi-a șoptit:

— Dacă un câine ar avea în cap tot ce ai tu, dragul mamei, ar fugi până ar muri. Nebunie, curată nebunie, e la tine în cap.”

Așa începe cartea Mariei Pilchin, *Doggy* (2023, p. 5). Pentru mulți a explora ceea ce este în mintea proprie sau în mintea cuiva pare o nebunie. În psihanaliză această explorare ne ajută să înțelegem suferința umană, să-i înțelegem cauza și căile potrivite spre o îmbunătățire a funcționării psihice.

Clivajul și poziția schizo-paranoidă

Cel mai puternic conflict al lui Andrei Mătășaru, personajul principal al acestei cărți, este legat de întrebarea fundamentală: *cine este bun și cine este rău*, ca modalitate de a putea înțelege cine este el însuși. Cum este mama, cum este tatăl, dincolo de felul în care ei sunt etichetați, amintiți, criticați de cei din jur. Andrei Mătășaru, pe parcursul întregii sale copilării, este în căutarea unui obiect (din punct de vedere psihanalitic) bun. Toate aceste întrebări apar din dificultatea de a se identifica cu cineva sau, cel puțin, cu o parte din celălalt ca să poată supraviețui.

În mintea lui Andrei se conturează ideea că drept motive ale divorțului pot servi greșelile unuia dintre părinți sau faptul că nu a fost suficient de bun, singurele condiții, în opinia sa, pentru inițierea unui divorț. Acest mecanism are funcția de a-i asigura supraviețuirea psihică, protejându-l de vinovăția pe care ar fi trăit-o dacă s-ar fi perceput pe sine ca responsabil pentru absența tatălui – o poziție frecvent întâlnită în experiența psihică a copiilor care se confruntă cu plecarea sau pierderea unui părinte.

Observăm două extreme: fiecare părinte este perceput fie în totalitate rău, fie în totalitate bun. Astfel, unul dintre părinți este idealizat, în timp ce celălalt este devalorizat.

Andrei caută explicații pentru plecarea tatălui în factori externi, atribuie mamei, care devine obiectul asupra căruia poate fi direcționată ura. Doar atribuindu-i tatălui calitățile dorite – supraputeri – o poate vedea pe mamă ca fiind personajul negativ al familiei.

Observăm, în cazul lui Andrei, un **clivaj**, prin care experiențele și reprezentările sunt trăite în registre extreme, unde binele și răul nu pot fi văzute ca părți ale unui întreg. Cele două imagini parentale rămân separate și incompatibile, în același mod în care părinții nu au putut fi împreună. Această modalitate de organizare a experienței este caracteristică **poziției schizoid-paranoide**, în termenii Melaniei Klein.

În 1946, apare articolul Melaniei Klein, „Observații asupra unor mecanisme schizoide”, în care introduce două concepte esențiale – **clivajul** și **identificarea proiectivă**. De ce sunt atât de importante aceste două concepte? Mai întâi de toate, ne ajută să înțelegem cum percepe lumea externă bebelușul, întrucât sunt unele dintre mecanismele de apărare primitive, adică cele la care apelează omul la începutul vieții, și, totodată, ne ajută să înțelegem cum aceste mecanisme de apărare se manifestă

mai târziu. În aceeași lucrare apare și conceptul de **poziție schizoid-paranoidă**, care este, de fapt, această etapă foarte timpurie a dezvoltării psihice, când totul e perceput fragmentat, separat, adică clivat – în totalitate rău sau în totalitate bun –, așa cum observăm în felul în care îi descrie și percepe personajul principal pe cei din jurul său.

Klein subliniază că „procese de clivare a părților din sine și de proiectare a lor în obiecte au o importanță vitală pentru dezvoltarea normală, dar și pentru relațiile de obiect anormale” (2006, p. 28).

Când cineva a trăit multe experiențe dureroase, imaginea despre sine și despre ceilalți se umple de elemente „rele”, greu de suportat, și pentru că toate acestea sunt prea dureroase sau prea numeroase, psihicul are nevoie să protejeze ceea ce este încă bun și valoros de a fi păstrat pentru a evita prăbușirea psihică. Astfel, prin clivaj se creează o separare radicală a acestor elemente pozitive de cele negative, ca și cum ar împărți totul – lumea (și sinele) – în două:

- părți bune, care trebuie păstrate curate și intacte;
- părți rele, care sunt puse în afară și ținute la distanță.

Clivajul este strâns legat de alte două mecanisme de apărare: **idealizarea** și **identificarea proiectivă**. Ceea ce este perceput ca fiind bun – pentru că e atât de valoros și pentru a fi protejat – este înzestrat cu calități și mai speciale, ca și cum ar fi ceva perfect, salvator. Practic, idealizarea reprezintă un mecanism care are scopul de a menține intact ceea ce este perceput ca fiind bun.

În cartea sa, *Biografia unui concept psihanalitic: Identificarea proiectivă*, Brîndușa Orășanu, referindu-se la articolul Melaniei Klein (1946) menționat mai sus, formulează următoarea idee: „clivajul și identificarea proiectivă excesive conduc la o slăbire și la o sărăcire a Eului, la o pierdere de contact cu ceilalți și cu sine însuși”, evidențiind caracterul contradictoriu al procesului: „este ca și cum, în mod aparent paradoxal, Eul se sărăcește și se slăbește singur, în scopul de a evita un dezastru – propria dispariție. Ne vine în minte tactica de război în care cei agresați își distrug bogățiile pentru ca armata agresoare să rămână fără resurse” (2005, pp. 43-44).

Dezvoltarea psihică a personajului principal este marcată de un dublu deficit în organizarea funcțiilor parentale: tatăl este absent în totalitate în copilărie, iar funcția maternă este exercitată preponderent la nivel funcțional, prin delegarea îngrijirii către mătușa Zina și asigurarea suportului material de la distanță, ceea ce conduce la constituirea unor imagini difuze ale figurilor parentale.

Judith Trowell și Alicia Etchegoyen subliniază o idee importantă: „teoria psihanalitică presupune că, în ciuda absenței fizice și emoționale a unui tată real, există întotdeauna un anumit tip de imagine internă sau reprezentare. [...] Modul în care este construit acest «tată intern» este o chestiune complexă” (2002, p. 34). Autoarele îi citează pe Neubauer (1989) și Herzog (1982), arătând că, în condițiile absenței tatălui, copiii tind să umple acest vid „cu o imagine omnipotentă a unui tată ideal sau a unui tată complet punitiv („an all-punishing father”). Nevoia nu este doar

de a umple un gol psihologic, ci de a găsi un tată ca figură reală semnificativă, descrisă de Herzog ca «foame de tată»” (*Ibidem*, p. 34).

Andrei se confruntă cu dificultatea de a accepta ambivalența, respectiv a trece la **poziția depresivă**, un alt termen introdus de Melanie Klein în principal în lucrările *O contribuție la psihogeneza stărilor maniaco-depresive* (1934) și *Doliul și relația sa cu stările maniaco-depresive* (1940). Așa cum subliniază Klein, „ambivalența, exprimată printr-o clivare a imagourilor, îi permite copilului mic să câștige mai multă încredere și credință în obiectele sale reale și, pe această cale, și în cele internalizate – să le iubească mai mult și să-și desfășoare tot mai mult fantasmele de restaurare a obiectului iubit.” (2011, p. 544).

În acest sens, Klein observă că, „pe măsură ce adaptarea la lumea externă crește, acest clivaj este realizat pe planuri ce se apropie treptat, tot mai mult, de realitate” (*Ibidem*, p. 545).

Pentru Andrei este dificil să aibă o imagine complexă despre mamă, în care părțile bune și rele să fie împreună. În același timp, sunt puține lucruri în realitate pe care să se bazeze pentru a crea o imagine mai autentică despre părinții săi. În lipsa unei experiențe directe și suficiente cu aceștia, el este nevoit să construiască reprezentările despre ei din fragmente de relatări și amintiri. Pentru a putea compensa descrierea pe care o aude de la ceilalți despre un părinte sau altul, el are nevoie să creeze în mintea lui o imagine și mai puternică, uneori contradictorie, cu riscul ca această imagine să devină una absolută, lipsită de nuanțe.

Într-unul din fragmente se descrie momentul în care Andrei fură un caiet pentru că avea o ilustrație cu Spider-Man pe copertă (Spider-Man fiind asociat cu tatăl pentru el – un erou salvator): „L-am adus acasă, l-am pus pe pat, m-am întins pe burtă, mi-am lipit obrazul de copertă și i-am vorbit despre ale mele. Am spus totul și îmi era bine. Tata mă asculta” (Pilchin 2023, p. 10). În momentul în care a deschis și a citit pe prima pagină un alt nume, evident, numele elevului căruia îi aparținea caietul, Andrei îl închide și-l aruncă afară furios: „Căzuse în băltoaca aia plină de apă și noroi. Acum să te văd, Spider-Man, cum vei salva lumea!” (*Ibidem*, p. 11) –, ca și cum i s-ar fi adresat tatălui, devalorizându-l. Această schimbare bruscă ilustrează foarte clar mecanismul clivajului: tatăl idealizat, investit cu puteri salvatoare, se transformă instantaneu într-un obiect lipsit de valoare și neputincios.

Pentru Andrei, a găsi un alt nume în caietul cu Spider-Man – adică în mintea și în inima tatălui, simbolic vorbind – ar fi însemnat confruntarea cu ideea că tatăl, plecat de mult timp, ar putea avea un alt copil. Aceasta ar fi stârnit în el o ură și furie intense, posibilitate ce devine de nesuportat, pentru că amenință locul special pe care Andrei vrea să îl aibă în viața tatălui – un tată ideal, care ar pleca doar pentru a salva lumea.

Deci, din tatăl care asculta – investit cu capacitățile care le lipseau adulților din viața lui – s-a transformat brusc, pentru Andrei, într-un tată incapabil de orice, aruncat în băltoaca de noroi, care reprezenta ura și furia fiului.

A se înțelege pe sine prin celălalt – și pe celălalt prin sine

Imaginea autoritară a învățătoarei se modifică în momentul în care Andrei o aude vorbind la telefon cu un glas tremurător: „Toată viața am stat cu omul pe care nu l-am iubit” (Pilchin 2023, p. 13). „Vocea ei vibra ca niciodată. Parcă era a unei fete. Un scâncet trist de copil. Atunci am iertat-o pe Doamna de tot. Atunci m-am gândit să mă fac învățător. Chiar dacă nu iubești clasa, chiar dacă clasa nu te iubește, există niște copii care te respectă sau măcar se tem de tine” (*Ibidem*, p. 13). Andrei o vede vulnerabilă, lipsită de experiența unei iubiri reciproce – ceea ce îi este familiar –, și se identifică cu ea prin această experiență comună, reprezentată, în cazul lui, de faptul că nu a stat lângă mama.

Așadar, în dificultatea sa de a trece la poziția depresivă, încearcă să o înțeleagă pe învățătoare prin intermediul observărilor pe care le face, al analizei lucrurilor pe care le descoperă despre ea. Andrei începe astfel să se înțeleagă și pe sine. „Doamna e o femeie nefericită”, spune el. „Nimeni în clasă nu înțelege de ce este rea. Eu însă știu. Omul, dacă plânge mult timp, devine rău. Ca mine, ca ea.” (Pilchin 2023, p. 21).

Aici, Andrei înțelege că binele și răul pot coexista în aceeași persoană și poate gândi cauzele posibile, fără a mai fi nevoit să respingă răul ca pe ceva ce poate fi doar în exterior și intolerabil.

Comunicarea într-un registru primitiv

Andrei o surprinde pe învățătoarea sa în timpul unui conflict cu șefa de gospodărie și intervine pentru a o apăra, ca o repetiție a unei situații din mica lui copilărie: un vecin o certa pe mama sa și ajunsese să o tragă de păr. Atunci Andrei a strigat, atrăgând atenția vecinilor, care au intervenit și au reușit să o protejeze pe mama sa. De data aceasta, el spune: „nu am țipat, am sărit și deodată eram lângă Natalia. Mi-am înfipt dinții în mâna ei și am mușcat. Eram câine, eram lup. O apăram pe Doamna” (Pilchin 2023, p. 15) – o revenire la un registru de comportament primitiv, preverbal, instinctiv. Dar lipsește și comunicarea adultului cu el: în locul unei discuții despre ce s-a întâmplat, în locul unor întrebări despre ce a simțit, a fost întrebat doar dacă a mâncat. La răspunsul lui negativ, învățătoarea îi oferă pâinea ei cu somon. Gestul funcționează ca o recompensă și o expresie a recunoștinței pe care Andrei l-a echivalat cu faptul de a fi apreciat și poate chiar iubit: „Eram eroul, o știam doar eu și Doamna” (*Ibidem*, p. 15).

Moartea și frica de a rămâne singur

Andrei află despre „un scriitor cam singuratic pe care l-a părăsit nevasta și a plecat cu un om de afaceri” și despre care se povestește că s-ar fi sinucis, „iar fiica acestuia a ajuns să caute chiriași” (*Ibidem*, p. 18) și i-a găsit pe ei. Din acel moment, Andrei mărturisește că îi este teamă să rămână singur acasă. Când este singur, gândul îi fuge inevitabil la acel scriitor, adică la viață și la moarte. Întrebările încep să-l frământă:

„De ce a vrut să moară? Cum e să mori? De ce era nefericit?” (*Ibidem*, p. 18). Probabil că aceste întrebări ating, de fapt, propriile lui dileme interioare: ce i se întâmplă lui și dacă ar putea exista vreodată motive pentru a nu mai dori să trăiască. Sau poate că, dimpotrivă, doar ceva mult mai grav decât ceea ce a trăit el te poate împinge spre asemenea gânduri. Subiectul rămâne însă abia atins, ocolit cu grijă, din teama de a descoperi probabil ceva pentru care nu este încă pregătit să gândească – neavând încă resursele interne necesare pentru a suporta ambivalența dintre dorința de a trăi și fantezmele legate de moarte.

Trecerea la poziția depresivă

Ce îl determină pe acest copil să-și continue viața și să-și găsească un loc în societate?

Treptat, Andrei începe să perceapă școala ca pe un mediu favorabil, pentru că anumite momente și situații trăite acolo au căpătat pentru el o valoare semnificativă. Inclusiv, relația cu colega sa, Irina, care reprezintă un motiv de a veni la școală, știind că există cineva care îl respectă și se va bucura să-l vadă, care se poate împărți cu bunul său și în fața căruia poate face același lucru, simțindu-se în siguranță că nu va fi trădat sau rănit: „Aici este Irina. Și ce dacă e rusoaică, că pe mine mă bat cei care vorbesc frumos, mă bat tare și mă apără ea, care nu vorbește foarte bine. Deși am auzit că rușii ne-au cucerit cândva. Poate. Irina e însă o fată bună. Ea mă apără” (Pilchin 2023, p. 23).

Se conturează astfel nu doar ideea că cineva care a fost bun cândva poate deveni rău, dar și ideea că cineva care a fost cândva perceput ca fiind rău să poată fi, ulterior, recunoscut și ca bun. Putem observa, așadar, o ușoară trecere către poziția depresivă: dacă e să ne gândim la școală ca la un întreg compus din mai multe personaje care conturează imaginea școlii, personajele fiind negative și pozitive în același timp, atunci datorită acestui bun pe care îl identifică și care este valoros, poate integra această experiență în viața lui.

Pentru a putea lăsa spațiu și a admite că ceva poate fi diferit de ceea ce a fost crezut cu desăvârșire, este necesar ca **testarea realității** să fie mai intactă. În momentul în care devine posibilă formularea întrebărilor – Oare totul este așa cum mi se spune?, Oare totul este așa cum mi-am imaginat?, Este celălalt cu adevărat așa cum îl trăiesc eu în interior? –, apare posibilitatea de a modifica propria reprezentare.

În scrisoarea pe care o scrie tatălui și pe care o lasă în bibliotecă, el întreabă: „Cum ești? Cum e vocea ta? Ochii? Măinile? Mă iubești?” (*Ibidem*, p. 26). Imaginea despre celălalt, care până atunci era una rigidă, poate fi revizuită, reconstruită într-o formă mai autentică, fără a mai fi clivată. Această capacitate de a menține unitatea obiectului, în ciuda ambivalenței, marchează accesul către **poziția depresivă**.

Cartea Danielei Luca, *Tatăl. Psihanaliza paternității astăzi* (2024), oferă un cadru conceptual relevant pentru înțelegerea proceselor de separare și diferențiere din perspectivă psihanalitică. Autoarea evidențiază că acestea sunt strâns legate de

travaliul doliului, subliniind: „a ajunge să accepți separarea de o altă persoană nu implică doar capacitatea de a efectua un travaliu de doliu la nivelul relației între două persoane [...], ci și capacitatea de a efectua travaliul doliului la nivelul Eului, care implică renunțarea la a fi una cu obiectul de care te separi – unul acceptând să se diferențieze de celălalt” (2024, p. 189). Astfel, putem spune că Andrei devine capabil să accepte că celălalt nu mai este așa cum l-a fantasmă și că nici el nu mai poate fi același care a susținut omnipotența fantasmei.

Hanna Segal, în articolul „Projective Identification: Comments on Ruth Riesenbergs Malcom’s Paper”, subliniază că, în absența unei diferențieri minime între sine și obiect, proiecția nu mai este trăită ca aparținând subiectului, ci ca realitate a obiectului: „diferențierea și capacitatea de a diferenția trebuie să existe de la început, altfel proiecția ar conduce la un cerc vicios; iar câmpul de luptă esențial pentru această diferențiere este poziția depresivă” (2007, p. 128). În termenii Hannei Segal, este suficient să existe o „mică diferență” care face ca identificarea să nu fie totală, care introduce alteritatea și care constituie condiția minimă pentru instalarea poziției depresive și reprezintă granița dintre psihoză și nevroză.

În același volum, în articolul „Introduction to Bion”, Hanna Segal subliniază că „pasul major al dezvoltării este diferențierea dintre lumea fantasmatică internă și realitatea dependenței de obiect. [...] Retragerea proiecțiilor inițiază poziția depresivă și întărește principiul realității” (*Ibidem*, p. 213).

Proba realității nu garantează de una singură că percepția se va modifica cu adevărat. Pentru ca acest lucru să se întâmple, este nevoie și de un spațiu care să susțină procesul, de ceva care vine din exterior și care ajută persoana să reconstruiască imaginea celuilalt. Este nevoie ca obiectul extern să fie suficient de stabil, să poată supraviețui proiecțiilor și să permită retragerea acestora. Astfel, persoana reușește să facă diferențierea dintre fantasmă și realitate. Obiectul nu mai este identic cu reprezentarea sa internă, nici complet bun, nici complet rău.

Putem face aici o analogie cu ceea ce se întâmplă într-o psihanaliză: pacientul este ajutat să exploreze întreaga gamă de reprezentări și fantasme pe care le are față de ceilalți și să înțeleagă ce anume din sine și din exterior a contribuit la formarea unei imagini distorsionate. Abia atunci, prin înțelegerea și delimitarea a ceea ce aparține propriilor fantasme de realitatea celuilalt, a proiecțiilor, poate rămâne o imagine integrată, care recunoaște atât binele, cât și răul.

În *Construcții în analiză*, Freud compară sarcina psihanalistului cu cea a arheologului: „Obiectul psihic este incomparabil mai complicat decât obiectul material al arheologului” și, în plus, „pentru arheolog, reconstrucția este scopul și încheierea efortului său, în vreme ce pentru analist construcția nu este decât un travaliu preliminar” (2017, p. 272).

De la supraviețuire la maturizare

Fiind nevoit să plece de la școala din Chișinău la școala din sat, și chiar dacă i se părea că ajunge într-un loc lipsit de speranță și viitor, Andrei descoperă acolo o altă dirigintă, o femeie blândă, o persoană diferită de Zina, mătușa sa, și diferită de prima învățătoare. Putem observa aici începutul unor experiențe de viață care îl vor ajuta să treacă prin adolescență și să se îndrepte treptat spre maturitate. Pe noua dirigintă o descrie ca pe o „femeie caldă, cu mâini moi și priviri calde” (Pilchin 2023, p. 29), care nu cerea bani și împrumuta cărți elevilor; chiar dacă uneori acestea se pierdeau sau elevii uitau să le returneze, ea nu le mai cerea înapoi, nu îi critica sau pedepsea, exact ceea ce avea nevoie Andrei. Astfel, acel puțin bun pe care îl trăise anterior se completează cu ceva mai mult bun, iar Andrei începe să fie văzut ca un copil și nu ca o povară.

Ceva mai târziu, noua învățătoare îl vizitează la spital după ce a avut un accident la săniuș, lăsându-i pe noptieră trei portocale, așa cum Irina, fosta lui colegă, îi dăduse cândva o napolitană. A oferi hrană devine astfel un mod de comunicare prin acțiuni, asemănător felului în care un animal îl percepe pe cel care îl hrănește ca fiind de încredere și poate fi lăsat să se apropie. Prin aceste gesturi, Andrei descoperă că el poate fi așteptat, că cineva se gândește la el și îi dorește binele, lucru care nu ajunge să fie exprimat prin cuvinte.

Cartea ca prezentare a unui șir de amintiri

Fragmentul următor, care deschide încheierea cărții, îl prezintă pe Andrei deja la maturitate, la vârsta de 32 de ani, în calitatea sa de medic veterinar într-o clinică privată din Londra, având deja o familie, un fiu, care îl numește Dr. Dog, pentru că este medic veterinar.

Trecerea este redată ca una firească, de parcă tot ceea ce a urmat după preadolescență până la maturitate nu ar mai necesita a fi rememorat. Totuși, a fost nevoie ca prima parte a vieții să fie spusă. De parcă ar fi un salt spre ceva ce a devenit stabil și permite explorarea perioadei marcate de instabilitate și deficit. Andrei povestește câte ceva din ce s-a întâmplat între timp: a reușit să-și înțeleagă și să-și descopere mama, să înțeleagă mai multe despre tată, pentru că pe ambii i-a întâlnit în realitate. Aceste experiențe i-au permis să-și răspundă la anumite întrebări pe care le-a avut din copilărie.

Pare să existe totuși ceva care ar crea o legătură între copilărie și maturitate, un cadou primit în copilărie de la Ecaterina, o tânără asistentă medicală din vecini – o pușculiță în formă de câine, pe care a păstrat-o goală și a luat-o cu el chiar și în Londra. „Un câine gri, cu bot negru lucios și doi ochi parcă vii. L-am îndrăgit atât de mult pe acest cuțulache de ghips, încât nici nu mi-a trecut prin cap să pun în el bani, cu gândul că, la un moment dat, ar fi putut fi spart. Nici bani nu prea aveam.” (Pilchin 2023, p. 33).

Atunci când golul, absența sunt atât de cunoscute, prezența poate fi percepută ca fiind intruzivă sau periculoasă. A nu pune bani în pușculiță devine o modalitate de a păstra granițele Sinelui, de a evita riscul de a fi expus sau anihilat. Este o nevoie de supraviețuire psihică. Pentru el, golul, vidul era mai cunoscut decât a avea, decât a fi „umplut” cu ceva, gol pe care l-a purtat cu sine și la maturitate.

Acest obiect gol (pușculița), poate reprezenta și figura parentală care a lipsit sau care nu a răspuns adecvat nevoilor sale. Când părintele este absent, copilul ajunge „să creeze” părintele în mintea sa. Cu toate acestea, părintele este trăit ca un obiect (în sens psihiatric) pierdut, inaccesibil, și cel mai frecvent rămâne ca un obiect pe care nu-l poate nici umple, nici abandona.

Un detaliu important apare în ultimele pagini ale cărții despre istoria cuplului părinților, dar și despre sine fiind încă foarte mic, ca și cum câteva piese din puzzle care lipseau au fost găsite: „Tata a absolvit Universitatea Tehnică, e inginer-constructor. [...] Pe mama a întâlnit-o la Chișinău, era studentă la Universitatea Pedagogică. Mama a lucrat ca educatoare la grădinița din sat.” (*Ibidem*, p. 34).

Poate nu întâmplător își dorea să fie învățător la un moment dat – nu doar din cauza legăturii cu învățătura, dar și cu profesia mamei dinainte ca ea să plece peste hotare. Andrei își amintește că, la grădiniță, privea pe geam cum ea interacționa cu ceilalți copii: „Chiar eram mândru că toți copiii o ascultau. Eu eram în altă grupă, dar mă uitam uneori pe geam cum se juca și vorbea cu ei pe afară și îmi era foarte drag de ea.” (*Ibidem*, p. 34). Această amintire apare în ultimele pagini ale cărții, ca și cum ar putea fi împărtășită doar retrospectiv, fiind adult, și ar fi oferit un răspuns la vechea întrebare care îl frământa încă din copilărie: cum era, de fapt, mama sa.

Faptul că mama îi apare în amintire interacționând cu alți copii, iar Andrei rămâne în afara scenei, ca observator, ne face să ne întrebăm ce ar fi însemnat aceasta scenă pentru el atunci. Absența unei amintiri în care el să interacționeze direct cu mama în copilărie este la fel de semnificativă ca prezența celei în care mama sa interacționează cu alți copii. Poate că, în acel moment al vieții, scena respectivă nu putea fi investită ca dovadă a ideii că era o mamă bună, ci risca să aducă la suprafață sentimentul de abandon și de rivalitate.

Dacă ne reamintim de momentul în care Andrei a aruncat caietul în noroi, s-ar putea să descoperim unul dintre motivele pentru care această amintire nu apărea în minte atunci. Fiindu-i greu să suporte gândul că părintele ar putea oferi dragostea sa unui alt copil, amintirea cu mama care interacționează cu alți copii ar fi fost prea dureroasă pentru a fi păstrată conștient. Putem presupune că această amintire a fost refulată cât timp ar fi trezit trăiri greu de suportat – senzația de abandon și rivalitatea.

Doar după ce Andrei devine capabil să integreze ambivalența și să accepte că părinții pot fi și buni, și frustranți, amintirea mamei înconjurată de alți copii poate fi recunoscută ca o experiență semnificativă, pentru că ea pune în valoare imaginea actuală despre mama bună.

În articolul „Despre amintire-ecran”, Freud (1899) oferă exemplul unui bărbat care încearcă să înțeleagă de ce anumite amintiri din copilăria sa sunt atât de vii, în timp ce altele, mult mai importante, lipsesc cu desăvârșire. În cursul analizei, devine evident că una dintre amintirile timpurii nu l-a preocupat deloc în anii tinereții și a apărut abia mult mai târziu. Freud descoperă că valoarea unei amintiri-ecran nu rezidă în conținutul ei propriu, ci în relația sa cu un alt conținut reprimat, care nu poate fi accesat direct: „Oriunde apare într-o amintire propria persoană așa ca un obiect printre alte obiecte, putem proceda în așa fel încât să ne folosim de această opoziție între Eul care acționează și cel care își amintește ca de o dovadă a faptului că impresia inițială a trecut printr-o prelucrare.” (2005, p. 385).

În cazul lui Andrei, doar după ce el reușește, mai târziu, să interacționeze diferit cu mama, să descopere și să accepte partea bună a ei, această scenă își schimbă semnificația și poate fi recunoscută ca o amintire pozitivă despre mama.

Această restabilire sau obținere a poziției depresive îl ajută să-l vadă pe tată diferit de un salvator. În dezvoltarea tipică, copilul învață treptat că oamenii pot fi și buni, și răi. Idealizarea scade, iar copilul poate accepta și laturile frustrante ale celorlalți fără să se teamă că tot ce e bun a dispărut și că va fi „murdărit/contaminat” de ceea ce este negativ, lucruri care se întâmplă în anii de studenție, atunci când este vizitat de tată, despre care spune că nu semăna deloc cu Batman sau cu Spider-Man. Totuși nu a înțeles de ce nu a luat niciodată legătura cu el fiind mic. Faptul că a primit un răspuns de la tatăl său și a fost capabil să îl ierte indică accesul la poziția depresivă. Andrei reușește să vadă și partea bună a tatălui, să găsească partea cu care se poate identifica, partea necesară pentru identificarea masculină: „Tata e un om minunat până la urmă, e semen, e înalt, e deștept, citește mult. Am văzut mai târziu o fotografie în albumul de familie, ascunsă sub alta, tata în cămașa albă în tinerețe. Parcă sunt eu, de la tata voi învăța cum să nu alegi prost. Eu voi fi tatăl meu, dar unul un pic mai fericit.” (Pilchin 2023, p. 35).

Iazul uscat și câmpul de floarea-soarelui ca metaforă a supraviețuirii psihice

În finalul cărții apare imaginea iazului din sat: „Mi-a trimis un văr o fotografie. Iazul e uscat. L-au arat și au semănat un lan de floarea-soarelui. Ciudat, un câmp de flori galbene, frumoase, în iazul nostru din sat. Râdeam și plângeam totodată. Bărbat în toată firea, mă amuza și mă sensibiliza atât de mult acel lac uscat, căruia la noi i se spune iaz” (*Ibidem*, p. 37). Imaginea iazului și a câmpului de floarea-soarelui capătă aici o valoare metaforică. Această imagine îi trezește deopotrivă zâmbetul și tristețea, așa cum se întâmplă adesea atunci când durerea amintirilor și bucuria că acestea au putut fi depășite sunt trăite simultan.

„În iaz sătenii aruncau gunoiul, își înecau pisoii și căței fătăți pe care nu doreau să-i păstreze. Tot acolo prindeau pește. [...] Toți cei care trăiau pe malul iazului aveau punți, dar iazul nu mai era. Era o întindere galbenă, un lan galben luminos, de parcă soarele din toate zilele copilăriei mele s-a multiplicat și s-a înfipt în acele tulpini

verzi” (*Ibidem*, p. 37). Iazul în care sătenii aruncau gunoiul și abandonau tot ceea ce nu puteau păstra sau suporta se asociază cu experiențele dureroase din copilăria lui Andrei. Este ca și cum ar spune: *Aș fi putut rămâne asemenea acestui iaz, un loc de care nimeni nu are nevoie și în care ceilalți își varsă amarul. Și totuși, din ceea ce cândva era plin și apoi a secat, transformându-se într-un gol, a devenit posibil să crească ceva frumos.*

Cartea este scrisă ca o succesiune de secvențe din viața copilului: fragmente pe care le păstrează în memorie, scene care îi revin în minte izolat, iar unele reapărând mai târziu, la maturitate. Unele situații sunt înțelese doar retrospectiv, atunci când experiențele de viață ulterioare au permis reinterpretarea lor și integrarea treptată în percepția propriului sine, a celorlalți.

Referințe bibliografice:

FREUD, Sigmund. *Studii despre isterie. Opere, vol. 12.* București: Editura Trei, 2005. ISBN 978-973-707-013-5.

FREUD, Sigmund. *Tehnica psihanalizei. Opere esențiale, vol. 11.* București: Editura Trei, 2017. ISBN 978-973-707-342-6.

KLEIN, Melanie. *Invidie și recunoștință.* București: Editura Trei, 2006. ISBN 978-606-402-746-7.

KLEIN, Melanie. *Iubire, vinovăție și reparație și alte opere.* București: Editura Trei, 2011. ISBN 978-973-707-558-1.

LUCA, Daniela. *Tatăl. Psihanaliza paternității astăzi.* București: Litera, 2024. ISBN 978-630-342-234-3.

ORĂȘANU, Brîndușa. *Biografia unui concept psihanalitic: identificarea proiectivă.* București: Editura Universității „Titu Maiorescu”, 2016. ISBN 978-606-767-016-5.

PILCHIN, Maria. *Doggy.* Chișinău: Editura ARC, 2023. ISBN 978-997-500-679-8.

SEGAL, Hanna. *Yesterday, Today and Tomorrow.* London: Routledge, 2007. ISBN 978-041-541-574-3.

TROWELL, Judith și ETCHEGOYEN, Alicia (ed.). *The Importance of Fathers: A Psychoanalytic Re-evaluation.* London: Routledge, 2002. ISBN 1-58391-173-1.

Primit: 16 martie 2026

Acceptat: 26 iunie 2026